

УДК 61(092)

АНТОНІЙ КЕМПІНСКІ (ENTONI, IGNACI-TADEUSZ KĘPIŃSKI): МЕДИЧНА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДОМОГО ПОЛЬСЬКОГО ПСИХІАТРА

**В.С. Андрух, В.Н. Андрух, М.В. Слободян
Долинська ЦРЛ, Івано-Франківська обл.**

Anthony Kempinski (Entoni, Ignacy-Tadeusz Kępiński): Medical and scientific activities of famous polish psychiatrist

Androukh V.S., Androukh V.N., Slobodyan M.V.

Dolyna CDH, Ivano-Frankivsk region

Summary. This article is devoted to difficult life path, medical, humane and scientific activities of famous polish psychiatrist, psychologist, philosopher and scientist Antoni Kempinski. Antoni Kempinski was born in Dolyna, Stanislawsky Province (now Ivano-Frankivsk region) in 1918. He studied on the Medical Faculty of the Jagiellonian University, Krakow (Poland) but in 1939, he interrupted his studies to defend his country. After the surrender of Poland was captured and survived the terrible conditions in various concentration camps. After liberation from Spanish concentration camp in 1943, he continued his studies at the Medical Faculty of the University of Edinburgh (England) and in 1946 received a degree of Doctor of Medicine. Starting from 1947 he takes up psychiatry at the Psychiatric Clinic of Collegium Medicum in Krakow, where he sets up the model of perfect doctor. Together with the practical work, he is engaged in scientific activities: read lectures, writes scientific works, which quickly received worldwide fame. The scientist covered a wide range of problems relating not only to psychopathology, neurophysiology, neuropharmacology, but also to philosophy, ethnography, psychology and sociology. Being intelligent and talented scientist, A. Kempinski wrote nearly 140 scientific works and 9 books: "Rhythm of life", "Melancholy", "Psychopathy", "Schizophrenia", "Psychopathology of Neuroses", "Fear", "The Basic Concepts of Contemporary Psychiatry", "Understanding the Patient".

Antony Kempinski was famous not only in polish, but also in the whole scientific world with his works on the theory of information metabolism and psychiatric axiology. The scientist works especially hard in the last years of his life, when he was terminally ill. His thoughts and ideas pass through decades and find supporters in modern scientific world.

Antony Kempinski died on the 8th of June in 1972, at the age of 54 and was buried in the Salvador cemetery. Poland highly appreciates works of self-devoted psychiatrist and famous scientist. Let's recall Ukrainian psychiatric community about this brilliant individual – the son of our beautiful country.

Keywords: life path, medical and scientific activities, psychiatry, Antony Kempinski.

Антоний Кемпински (Entoni, Ignacy-Tadeusz Kępiński): медицинская и научная деятельность известного польского психиатра

Андрух В.С., Андрух В.Н., Слободян М.В.

Долинська ЦРЛ, Івано-Франківська обл.

Резюме. Стаття посвячена складному життєвому шляху, медичній, гуманітарній і науковій діяльності відомого польського психіатра-практика, психолога, філософа і ученого Антонія Кемпинського.

Антон Кемпинський народився в г. Долина Станіславського воєводства (тепер Івано-Франківська обл.) в 1918 г. Учився на медичному факультеті Ягеллонського університету в г. Кракові (Польща), але в 1939 г. був змушений залишити навчання і вступити на захист Родины. Після капітуляції Польщі був полонений і переживав жорстокі умови перебування в різних концентраційних таборах. Після звільнення з іспанського концтабору в 1943 г. продовжує навчання на медичному факультеті Единбургського університету (Англія) і в 1946 г. отримує диплом доктора медицини. Починаючи з 1947 г. Антон Кемпинський працює в психіатричних клініках г. Краків, де реалізовує модель ідеального лікаря.

Вместе с практической работой занимается и научной деятельностью: читает лекции студентам, пишет научные труды, получившие очень скоро мировую известность. Ученый охватывал широкий круг проблем, относящихся не только к психопатологии, нейрофизиологии, нейрофармакологии, но и к философии, этнографии, психологии, социологии.

Будучи умним і талановитим ученим-енциклопедистом, А. Кемпинський написав близько 140 наукових статей і 9 книг:

«Ритм життя», «Психопатологія невротозів», «Шизофренія», «К психопатології сексуальної життя», «Меланхолія», «Страх», «Психопатії», «Познання хворого», «Основні проблеми сучасної психіатрії».

А. Кемпинський прославився не тільки в польському, але і в світовому науковому світі своїми роботами по теорії інформаційного метаболізму і психіатричної аксиології. Особливо активно учений працював в останні роки своєї життя, коли був незлічимо хворим. Але його думки і ідеї переживають десятиліття і в сучасному науковому світі знаходять послідовників.

Антоний Кемпинський помер 8 червня 1972 г. на 54-му році життя в г. Кракові і похований на Сальвадорському кладовищі.

Польща високо цінує праці самоотверженого лікаря-психіатра і відомого ученого. Нагадаємо і ми українському психіатричному співтовариству про цю гениальну особистість – уроженця нашої чудесної країни.

Ключевые слова: життєвий шлях, лікарська і наукова діяльність, психіатрія, Антоний Кемпинський.

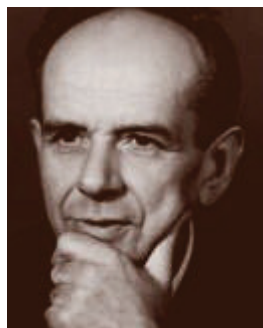
Адреса для кореспонденції:

Андрух Володимир Степанович - лікар-педіатр Долинської ЦРЛ; 75000 Івано-Франківська обл. м. Долина, вул. Чорновола 6/9; моб. тел.

0984191127; e-mail: andruch@rambler.ru

«Найважливішими ліками в медицині є лікар»

Психіатр М. Valint (Англія),

(З книги «Психопатологія неврозів» Антонія Кемпінські.) В пошуках щастя є суттєвим перестати його шукати... Вирішальним при цьому являється не «є», але, власне «я», так як від його конструкції залежить внутрішній і зовнішній порядок

Антоній Кемпінські

Могила і пам'ятник
А. Кемпінські
на Сальвадорському
кладовищі м. Краків

Україномовне видання
книжки «Пізнання хворого»

Відомий польський психіатр, вчений, гуманіст, філософ Антоній Кемпінські (фото 1) народився 16 листопада 1918 р. у м. Долина Станіславського воєводства (тепер Івано-Франківська обл.). З 1928 -1936 рр. вчився в національній гімназії ім. Бартоломія Новодворського, що у м. Кракові (Польща), де, після завершення навчання за зразкову поведінку, високу успішність та добрі якості характеру, одержав перстень з гербом Новодворського - «Nalecz». До війни такою нагородою було номіновано лише двоє учнів. Медичну освіту почав здобувати у Ягелонському університеті, але у 1939 р. навчання було перерване, так як почалася Друга світова війна. У числі добровольців молодий Кемпінські вступив до Війська Польського та у 1940 р. був взятий у полон, де пройшов угорські, французькі, іспанські концентраційні табори, пізнавши на собі всі їх незгоди і поневіряння. Згодом нелюдські умови безпосереднього перебування у цих таборах вплинули на його наукову зацікавленість у розділі дії воєн, полону та перебування у концентраційних таборах на психіку людей і прислужилися йому при розробці і безпосередній участі у програмі лікування та реабілітації колишніх в'язнів концентраційного табору «Освенцім». Тільки у червні 1943 р., після звільнення з іспанського концентраційного табору «Miranda de Ebro», А. Кемпінські вирушає до Великобританії, де закінчує медичний факультет Єдинбургського університету та 29 листопада 1946 р. одержує диплом доктора медицини.

Повернувшись у липні 1947 р. у Польщу лікар почав працювати у Неврологічно-Психіатричній Клініці Медичного Колегіуму - UI, а потім у Психіатричній Клініці Університету медичних наук ім. Коперника у Кракові. Тут А. Кемпінські самовідданою працею реалізовував модель ідеального лікаря: видужання хворого було для нього найвищою нагородою. Він був мудрою і глибоко порядною людиною, тонко відчував біль оточуючих, завжди був готовий допомогти і словом і ділом, уміло підбирав «ключ» до кожного пацієнта та співробітників. Антоній Кемпінські був одним із піонерів психотерапії у Польщі і за найкращі методи лікування вважав партнерські розмови з хворими. У ньому органічно поєднувалися цікавість до наукових досліджень, викладацька і клінічна робота. Пацієнти ж відзначали його велику відповідальність за них, сумлінність, чесність і порядність.

У 1949 р. А. Кемпінські захистив докторську дисертацію на тему «Zmącenie po wstrzasie elektrycznym – Наслідки після електротравми»

У 1958 р. стипендіат від Міністерства охорони здоров'я і соціального забезпечення Польщі, здійснював подальше стажування у Психіатричному інституті Модслей у Лондоні, де під керівництвом професора Обрі Льюїса вивчав принципи англосакської психіатрії.

У листопаді 1963 р. у Краківській Медичній академії вчений отримав звання доцента, а у березні 1972 р. Державна Рада присвоїла йому звання професора. А. Кемпінські також очолив кафедру та психіатричну клініку. Його лекції були дуже популярними серед студентів та молодих лікарів у

Україномовне видання
книжки «Шизофренія»

Краківському та Ягелонському університетах. А у Польщі він перший у своїй клініці запровадив терапевтичні засади «відкритих дверей», що ґрунтувалися на принципах гуманістичного відношення і поваги до психічних хворих. Пропагуючи ці засади, А. Кемпінські власним прикладом віддавався хворим безмежно, був правдивим самаритянином наших часів.

У своїх наукових роботах, що дуже скоро одержали світове визнання, Кемпінські охоплював широке коло проблем, які стосувалися не тільки психопатології, нейрофізіології, нейрофармакології, але і філософії, етнографії, психології, соціології. Він був справжнім вченим-енциклопедистом, глибокі знання і широта наукових зацікавлень якого дозволяли йому у своїх роботах використовувати інформацію із різних наукових джерел. Його статті і книги відрізняються вдалим підбором аргументів і прикладів, оригінальністю і проникливістю описання ситуацій і феноменів, прозорістю стилю і силою переконання. Наукові роботи автора написані блискучою афористичною мовою, не перевантажені науковими термінами, а ідеї в них настільки актуальні, що не віриться, що написані вони 25-30 р. тому. Прикладом вищенаведеного може бути збірник есе «Екзистенціальна психіатрія», який присвячений пограничним проблемам філософії, психопатології, соціології і психології, аналізу механізмів виникнення і розвитку патологічних форм людської поведінки.

Вченим написано близько 140 наукових праць, опубліковано 9 книг, серед яких «Schizophrenia - Шизофренія», 1972 р.; «Psychopatologia nerwic – Психопатологія неврозів», 1973 р.; «Melancholia – Меланхолія», 1974 р.; «Psychopatia – Психопатія», 1977 р.; «Lek – Страх», 1987 р.; «Podstawowe zagadnienia wspolczesney psychiatrii – Основи сучасної психіатрії», 1976 р.; «Poznanie chorego –

Пізнання хворого», 2002 р.; «Rytm zycia – Ритм життя», 2001 р.; «Psychopatia, psychopatologia zycia seksualnego – Психопатія, психопатологія сексуального життя», 1988 р. Багато книг декілька разів перевидавалися, але більшість з них були видані лише після смерті автора. На цьому науковому доробку вчилися, вчать і ще довго будуть вчитися молоді психіатри.

Та у всьому світі А. Кемпінські відомий ще і як автор концепції аксіологічної психіатрії і теорії інформаційного метаболізму. Аксіологія (від грец. αξία-цінність) – учення про природу духовних, моральних, естетичних та інших цінностей, їх зв'язку між собою, із соціальними, культурними чинниками та особистістю людини. Автор у своїх наукових працях розвивав цю ідею, що, у майбутньому, стало підґрунтям для розвитку такої науки як соціоніка.

Термін "інформаційний метаболізм" теж народився з ідеї висловленої і розробленої вченим. Суть її в тому, що взаємодія людини з навколишнім світом (природою, іншими людьми тощо) і ті образи, які в результаті цієї взаємодії виникають у свідомості людини, мають інформаційний характер. Як життя тіла ґрунтується на речовинному та енергетичному метаболізмі (тобто на фізичному обміні з навколишнім світом речовинами та енергією, а також побудові на цій основі самого тіла), так

життя психіки людини – на інформаційному обміні. Розуміння інформаційного метаболізму є ключем до пізнання механізмів взаємодії людини з навколишнім світом, тому що дає єдину "мову" для дослідження та моделювання різноманітних процесів у всьому циклі "навколишній світ – людина – навколишній світ". Інформаційний метаболізм – це той фундамент, на якому стоїть наука соціоніка, так само, як фізична наука ґрунтується на вивченні матерії, біологія – на вивченні "живої речовини" (за В.І. Вернадським) тощо.

Ще одним серйозним науковим доробком професора стало його співавторство у підготовці та виданні 31-го тому «Огляду медичного-Освенцім», що двічі було номіноване на Нобелівську премію Миру та визнане як найбільш важливе джерело знань про медичні аспекти Голокосту. Там представлено наукові дослідження психічних розладів у людей після перебування у концентраційних таборах, у таких виключно цінних роботах як-от: «Anus mundi», «Кошмар», «Освенцімські рефлексії», «Психопатологія влади», «До психопатології зверх людини», «Рамна», «КЛ-синдром», «Голокост і пам'ять», «Медичні і психологічні ефекти концентраційних таборів» і др. У цих працях показано, яким чином у концтаборах пригнічувався «рефлекс свободи» у людини та його перетворення у «автомат». На відміну від багатьох психологів науковець вважав, що більшість фашистів, які реалізовували програму знищення, на їх думку, «неповноцінних» народів, не були садистами, або психічно хворими людьми. Вони були продуктом всієї тоталітарної системи третього рейху, яка перетворювала людей у вузько запрограмованих «зомбі», здатних не задумуючись реалізувати самі маячні ідеї свого вождя. Чи не цей феномен ми яскраво бачимо у наших східних сусідів, які ще декілька років тому називалися нам «братями», а тепер під проводом свого «фюрера» мають нас за найбільших ворогів?

Представляють зацікавленість і другі, актуальні для нашого часу роботи: «Dulce et decorum», присвячені психологічній проблемі героїки і героїзму у їх історичній динаміці; «No more Hiroshima», «Страх» та ін. В ряді праць, присвячених психотерапії і психології («Психічні травми», «Психотерапія», «За і проти екзистенціальної психіатрії» та ін.). Кемпінські проводить глибокий аналіз підходів до вирішення різних проблем людської психіки. Сам автор глибоко переконаний, що донедавна панування картезіанського розділення психіки і соми не відповідає дійсності і гальмує розвиток психології і психопатології. Використання цього принципу приводило до того, що людина розглядалася як сума клітин і різних біохімічних показників а не цілісна система – зверхскладна, самоорганізуюча, самонавчаюча.

Вчений був глибоко віруючою людиною, але свої релігійні почуття трактував як щось особисте, інтимне. Цю тему він розвинув у есе «Комплекс господа Бога», в якому представлено феноменологічний аналіз цього варіанту гострого психозу і його патологічні механізми.

Не можна не згадати детальніше і монографію вченого «Пізнання хворого» (фото 3) – цієї цікавої і корисної для фахівців-медиків різного профілю книги. Кожен її рядок наповнений

глибоким змістом основних засад лікарської професії. Тут і вміння налагодити належний контакт з хворим, зрозуміти його проблеми і, отже, бути поруч з ним у його хворобі і лікуванні. Автор навчає, що діагностика захворювання повинна перетворюватися на творчий процес у якому формується не тільки бачення патології, а і цілісний і об'ємний образ хворої людини у її розвитку з можливістю пошуку різноманітних засобів впливу на патологію. До речі, у 2004 р. видавництвом «Мс-Львів» під науковою редакцією Н.І. Долішньої видано перший україномовний переклад цього безцінного твору вченого. Другим україномовним виданням є книжка «Шизофренія» (фото 4), що вийшла у цьому ж видавництві у 2004 р. Написана прекрасною і зрозумілою мовою та таким же якісним перекладом (Х.Р. Богут, Н.С. Бреславська, Р.Ю. Богут, О.Л. Лизак), вона присвячена висвітленню проблем людей, які відрізняються незвичністю думок, вчинків і стосунків, а тому нерідко відкидаються суспільством. Книжка стверджує гуманістичні принципи психіатрії та вчить як діагностувати і лікувати це захворювання.

Слід відзначити, що особливо активно, у царині науки, А. Кемпінські працював у останні роки свого життя, коли був хворий невиліковною хворобою і терпів сильні болі. Захворювання безжалюбно знищувало кістковий мозок, кістки і нерви та прикувало його до ліжка, де кожний рух приносив йому величезні страждання. Та саме тоді думки і ідеї викладені професором на папері не тільки пережили десятиліття, а й знайшли своїх послідовників. Вони перевірені часом та можуть бути і сьогодні конкретними і змістовними рекомендаціями щодо поліпшення лікувально-діагностичного процесу як в медицині так, зокрема, і у психіатрії. За заслуги перед Вітчизною та зразкову діяльність у сфері охорони здоров'я Антоній Кемпінські був нагороджений Лицарським Хрестом польського Відродження, Золотим Хрестом «За заслуги» та медаллю «За зразкову роботу в галузі охорони здоров'я».

Помер Антоній Кемпінські 8 червня 1972 р. на 54-му році життя у м. Кракові і був похований на Сальвадорському цвинтарі (фото 2). Поховальну церемонію здійснив Митрополит Краківський Кароль Войтила – майбутній Папа Римський. Іменем вченого названо психіатричну лікарню в м. Ярославі та одну із вулиць у м. Кракові. Будинок, у якому жив науковець з родиною, був перетворений на гуртожиток для психічно хворих.

Медична громадськість Польщі не забуває свого вчителя та лікаря. Його ім'я по праву займає почесне місце в пантеоні найвидатніших постатей Польщі. Кафедра психіатрії Краківського університету організувала два симпозиуми – у 10-ті і 15-ті роковини від дня смерті вченого. Є багато досліджень, рецензій на його наукову діяльність. Цим повідомленням і ми хочемо згадати видатного уродженця нашого чудового краю, який до останніх днів свого життя зберіг ясність розуму і надзвичайну енергію та в умовах наближення смерті написав: *Bez śmierci życie straciłoby sens, swoje dynamiczne napięcie, stałoby się jakąś bezkształtną, czterowymiarową plazmą.*

Świadomość śmierci jest związana z egzystencją ludzką. Umiera człowiek, ale zostaje po nim słowo, specyficzny dla niego gest, klimat uczuciowy, który wokół siebie rozciągał, a więc jego jakby symbole, które zostały swego czasu rzucone w świat otaczający i w tym świecie się zatrzymały, podczas gdy ciało przestało istnieć [...] I ten znak rzucony otoczeniu staje się nieśmiertelny (bez śmierci життя втратило б свій сенс та своє динамічне напруження, стало б безформною, чотиривимірною плазмою. Усвідомлення смерті пов'язане з людською екзистенцією. Людина вмирає, але залишає після себе слово, специфічні для неї жести, емоційний клімат нею створений, а також його якби символи, що були свого часу кинуті в оточуючий світ і в цьому світі існують у той час, як тіло перестало функціонувати [...] I цей знак кинутий світу стає безсмертним)...

Література

1. Андрух В.С. Антоній Кемпінські – лікар, науковець і вчитель /В.С. Андрух, В.Н. Андрух, М.В. Слободян // Архів психіатрії – 2012 – Т. 18, №3(70) ст. 102-104.
2. Веселовський Дмитро Антоній Кемпінський - самарянин сучасності /З історії Долини, випуск 5 (Збірник краєзнавчих статей, Долина – 2012)
3. Jakubik A., Masłowski J. Antoni Kępiński - człowiek i dzieło, PZWL, Warszawa 1981, s. 25.
4. Jakubik A. Antoni Kępiński - homo religious // Więź, 26(1973), nr 4, s. 51-63.
5. Kulesa Anna, Ryn Zdzisław Kępiński A.: "Wiara, nadzieja i miłość idą zawsze razem", // Przegląd Lekarski, 45, 1988, 3, s. 352-355
6. Murawsk K. Wybrane zagadnienia rozwoju wewnętrznego człowieka w pracach C.G. Junga i A. Kępińskiego, Ossolineum Wrocław 1983.
7. Pytel M. «Odbiór prac Antoniego Kępińskiego przez studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w 25 lat po jego śmierci», Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. Z. Ryna, Collegium Medicum UJ, Kraków 1998.
8. Szymusik A. Antoni Kępiński jako autorytet // Przegląd Lekarski, 45, 1983, nr 3, s. 320.
9. Tischner J. Filozofia wypróbowanej nadziei //Znak, 26(1974), nr. 237, s. 331-345.

Відомості про авторів:

Андрух Володимир Степанович - лікар-педіатр (вища кваліфікаційна категорія за спеціальністю «педіатрія», Долинська ЦРЛ, Івано-Франківська обл., Україна; 77500 м. Долина, вул. Чорновола 6/9 e-mail: andruch@rambler.ru, моб. тел. 0984191127

Андрух Віра Несторівна - підлітковий терапевт, Долинська ЦРЛ, Івано-Франківська обл., Україна
Слободян Марія Володимирівна - підлітковий терапевт, Долинська ЦРЛ, Івано-Франківська обл., Україна

© В.С. Андрух, В.Н. Андрух, М.В. Слободян, 2016